

Anne Rørbæk Olesen har en ph.d.-grad fra Roskilde Universitet og er ansat som projektseniorforsker ved Nationalmuseet, blandt andet i tilknytning til museets satsningsområde omkring velfærd. Anne Rørbæk Olesen har for eksempel udgivet artikler om samskabelse og etnografiske undersøgelser med fokus på forskellige forståelsers betydning.

Nanna Holdgaard er seniorforsker ved Nationalmuseet og har en ph.d.-grad fra IT-Universitetet i København. Nanna Holdgaard har blandt andet udgivet artikler om de komplekse relationer mellem publikum, kulturinstitutioner og kulturpolitik.

Keywords: Velfærd, levet velfærdsstat, borgere i Danmark, dagligliv, metode-kombination.

HVAD BETYDER VELFÆRD?

Et studie af borgeres forståelser af velfærd

Under pres, i krise eller ligefrem dødt. Sådan beskrives velfærdssamfundet ofte i den offentlige diskurs. Som noget vi er ved at miste eller som måske allerede har mistet sin betydning i Danmark. Men hvad siger befolkningen? Hvordan forstår borgere i Danmark velfærd? Det undersøger vi i denne artikel, der præsenterer et studie af velfærds betydning set ud fra et borgerperspektiv. Metodisk kombinerer studiet tre undersøgelser, der aktiverer forskellige forståelseshorisonter:

En holdningsundersøgelse, en interviewundersøgelse og en dagliglivsundersøgelse. Det giver os mulighed for at udforske og analysere forståelsesmæssige nuancer, der tydeligt viser, at kriseterminologien ikke kan stå alene.

Artiklen opfordrer dermed til refleksion omkring, hvad vi vægter i undersøgelser af velfærd og i den offentlige velfærdsdebat.

Indledning

At beskrive velfærd og velfærdssamfund ud fra en krisediskurs er en typisk tendens, både i medie- og forskningssammenhænge,¹ og vi møder ofte hårdtslående kvantitative undersøgelser i medierne, der rapporterer sort på hvidt om velfærdsinstitutioner eller -erhverv i frit fald.² Som Greve har argumenteret, er denne "fascination" af krise måske nok vigtig, men den glemmer ofte væsentlige nuancer, og at velfærdssamfund per definition er foranderlige størrelser.³ For hvad definerer et velfærdssamfund? Og hvad betyder velfærd egentlig? Der hersker ingen tvivl om, at velfærd er et centralt begreb i de nordiske lande, men som mange har påpeget, er velfærd alligevel – eller måske netop derfor – svært at forholde sig til.⁴ Som blandt andre Petersen og Petersen understreger, kan vi i udgangspunktet ikke belave os på en "a priori definition", fordi måderne at forstå velfærd på er foranderlige og bærer forskellige betydninger på tværs af tidshorisonter og kontekster.⁵ På samme måde har for eksempel Edling fremhævet netop den skiftende brug og betydning af velfærd inden for akademisk, borgernær og politisk diskurs.⁶ Selv på individplan viser forskningen i velfærdsholdninger, at borgere forstår og besvarer spørgsmål om velfærd forskelligt afhængigt af, om der spørges til deres generelle syn på velfærd eller til specifikke velfærdsordninger.⁷ Det kan tolkes som begrebslig forvirring, fejlagtighed eller at "folk ikke mener, hvad de siger", men det er også muligt at betragte som interessante ambivalenser, der netop peger på, at velfærd er et kulturelt fænomen med mange nuancer, som vi må forstå ud fra forskellige perspektiver.⁸

I nærværende artikel fokuserer vi netop på at undersøge disse nuancer i forståelsen af velfærd, især med fokus på den borgernære betydning. Hvor en overvejende andel af velfærdsforskningen beskæftiger sig med velfærdssamfundets formelle og uformelle institutioner, dets strukturer, det politiske system eller specifikke velfærdsgrupper eller -ydelser, er vi netop interesserede i at undersøge forståelsen af velfærd blandt borgere og ud fra deres nære oplevelser af velfærd i dagliglivet. Her er vi særligt inspirerede af nyere kulturhistorisk velfærdsforskning, hvor velfærd ansues ud fra et levet perspektiv.⁹ Vi ønsker således at undersøge, hvordan en metodisk vægtning af nære oplevelser af velfærd i hverdagslivet kan bidrage med nuancerede indblik i borgeres forståelser af velfærd. For at undersøge dette har vi gennemført et studie, der består af tre dele. En holdningsundersøgelse, en interviewundersøgelse og en

1 Fx Greve 2024; Hansen et al. 2023; Mencke 2020; Olrik og Sabah 2023.

2 Fx Ingvorsen et al. 2024; Olesen 2023.

3 Greve, 2024, s. 1.

4 Edling 2019; Greve 2008; Petersen og Petersen 2019.

5 Petersen og Petersen, 2019, s. 163.

6 Edling 2019.

7 Andersen 2015.

8 Andersen 2015, s. 117.

9 Haapala et al. 2023.

dagliglivsundersøgelse, hvor respondenter fra den første kvantitative undersøgelse er rekrutteret til de to efterfølgende kvalitative undersøgelser. Gennem denne tilgang har vi fået indblik i forskellige forståelseshorisonter, som vi udfolder analytisk i en kombination af et grundlæggende, semantisk perspektiv og et oplevet, episodisk perspektiv.

Vi indleder artiklen med en kort præsentation af forskningsfeltet omkring velfærdsholdninger og nyere kulturhistorisk forskning, der betragter velfærd ud fra et levet perspektiv. Med inspiration i disse felter introducerer vi dernæst, hvordan vores undersøgelsesdesign aktiverer forskellige typer af vidensformer, der kan give forskelligartede indblik i borgeres forståelser af velfærd. Herefter følger et afsnit, der beskriver undersøgelsesdesignets metodiske tilgang og en analyse, hvor vi undersøger mønstre på tværs af data- og deltager typer, med fokus på forskellige forståelsesperspektiver. Med udgangspunkt i analysen afslutter vi artiklen med en konklusion, der samler op på de vigtigste pointer og opfordrer til refleksion omkring, hvad vi vægter og hvorfor, når vi undersøger befolkningens forståelser af og holdninger til velfærd. Dermed håber vi, at artiklen kan være et lille bidrag i en større diskussion.

Velfærdsholdninger

Forskningen i velfærdsholdninger er et omfattende felt, hvor de centrale undersøgelsesområder er, hvordan borgeres holdninger til velfærdsstaten formes og udvikler sig, og hvordan borgere opfatter og vurderer velfærdsstaten. Feltet er dog relativt ungt og optræder først rigtigt som et veletableret forskningsfelt i 1990'erne, i hvert fald inden for den komparative socialpolitiske analyse.¹⁰ Selvom feltet ikke er så gammelt, er der en stigende interesse for forskningen i velfærdsholdninger og velfærdsstatens legitimitet, hvilket skyldes interne og eksterne pres på sociale, politiske og økonomiske niveauer.¹¹ Frem til 1990'erne var de dominerende forskningsresultater, som Svallfors har opsummeret, præget af en opfattelse af universel og vedvarende støtte til velfærdsstaten.¹² Samtidig viste studierne, at universelle programmer generelt nød større legitimitet i befolkningen end selektive programmer. Fra 1990'erne til i dag har forskningen i velfærdsholdninger i stigende grad været tværnational og har fokuseret på at undersøge de faktorer, som påvirker velfærdsholdningerne, herunder kulturelle, økonomiske og politiske faktorer.¹³

Når man sammenligner forskningen i velfærdsholdninger i Danmark (eller Norden) med den internationale forskning, træder nogle markante forskelle frem. Danmark og de øvrige nordiske lande indtager en særstilling som nationer med en lang og stærk

10 Svallfors 2012.

11 Sundberg 2014.

12 Svallfors 2012.

13 Svallfors 2012, van Oorschot et al. 2022.

tradition for en omfattende velfærdsstat – den universelle velfærdsstat.¹⁴ Dette gør den nordiske velfærdsmodel til en særlig interessant forskningscase.¹⁵ I forskningen, der omfatter Danmark, er det veldokumentet, at blandt andet universalisme, tillid, lighed, solidaritet og tiltro til systemet, har en signifikant indflydelse på borgernes holdninger til velfærdsstaten.¹⁶ Denne viden suppleres af de stadig mere udbredte studier, der sammenligner velfærdsholdninger i forskellige lande og som fokuserer på særskilte borgergrupper,¹⁷ hvilket giver mulighed for at identificere både ligheder og forskelle i borgerholdninger til velfærdsstaten på tværs af lande.

Ser man på de typiske metoder og datasæt i forskningen, dominerer kvantitative undersøgelser, der måler holdninger gennem spørgsmål om 'mere eller mindre' og 'på hvilke områder', mens kvalitative undersøgelser er mindre frekvente.¹⁸ Det betyder dog ikke, at kvalitative undersøgelser ikke eksisterer. I en dansk kontekst fokuserer disse studier blandt andet på at forstå de bagvedliggende forestillinger og værdier, der ligger til grund for danskernes velfærdsholdninger.¹⁹ Der findes desuden studier, der anvender kreative metoder til at undersøge stereotype forestillinger om velfærdsmodtagere,²⁰ og studier, der beskæftiger sig med mediernes dækning af velfærdsrelaterede spørgsmål og dennes indflydelse på borgernes holdninger.²¹

Selvom forskellige tilgange og foci altså vinder frem, ser vi fortsat en dominans af kvantitative undersøgelsesmetoder og en fokusering på holdninger, særligt til specifikke ydelser, snarere end mere grundlæggende forståelser og nære oplevelser af velfærd. I nærværende artikel er vi således interesserede i at undersøge, hvordan sådanne dimensioner kan give indblik i nogle af de ambivalenser, som for eksempel Andersen oplyster.²² Her henter vi inspiration i nyere kulturhistoriske strømninger, der gennem en analytisk vægtning af oplevelser i hverdagslivet, argumenterer for at forstå velfærd i et levet perspektiv.

Velfærd i et levet perspektiv

Med begreber som "experiencing society" og "the lived welfare state" præsenterer Haapala et al. nye måder at anskue velfærdssamfunds historiske udvikling og velfærds skiftende betydning.²³ I bogen introduceres en teoretisk, metodologisk og empirisk

14 Larsen og Andersen 2015.

15 Byrkjeflot et al. 2022; Edling 2019; Kongshøj 2015.

16 Frederiksen 2015.

17 Fx Lubbers et al. 2018.

18 Andersen 2015; van Oorschot et al. 2022.

19 Fx Frederiksen 2015.

20 Dencker-Larsen og Lundberg 2016.

21 Fx Epp og Jennings 2020; Hedegaard 2014.

22 Andersen 2015.

23 Haapala et al. 2023.

tilgang til at forstå broerne mellem oplevelser i dagliglivet og mere faste strukturer i velfærdssamfund, mellem individuelle hverdagserfaringer og kollektive forankringer i institutioner og grupper.²⁴ Denne tilgang vægter oplevelser i hverdagslivet som analytisk størrelse, særligt med udgangspunkt i historisk kildemateriale, for eksempel til at undersøge børns velfærdshistorie i relation til børnemishandling²⁵ og de fattiges stemmer og deres forhandlinger om sociale rettigheder i Danmark i 1800-tallet.²⁶

I vores studie undersøges velfærd hverken blandt en særlig borgergruppe, for eksempel enlige mødre,²⁷ faggruppe, for eksempel hjemmeplejen,²⁸ eller i forbindelse med en særlig livsbegivenhed, for eksempel skilsmisse,²⁹ men i et samtidsperspektiv blandt borgere i Danmark på tværs af demografiske forskelle. En lignende, samtidig anvendelse af tilgangen ser vi for eksempel hos Mäkelä,³⁰ der undersøger narrative fremstillinger af velfærdsstaten i digitale medier og afdækker, hvordan mediers strukturer fremhæver disruptive individuelle oplevelser, som udfordrer og destabiliserer velfærdsstaten som samfundsmodel. Ved at anskue velfærd ud fra et levet perspektiv kan vi altså få indblik i interessante nuancer i forståelsen af velfærd, der opstår i krydsfeltet mellem relativt stabile, sociale strukturer og mere individuelle oplevelser.³¹ Tilgangen er særligt brugt til at undersøge institutionelle eller lovgivningsmæssige strukturer, mens vi er interesserede i at forbinde det levede perspektiv til velfærdsholdningsforskningen og mere abstrakte holdnings- eller forståelsesstrukturer. I vores studie ser vi altså på tværs af borgeres grundlæggende, 'stabile' forståelser overfor individuelle, oplevelsesbaserede forståelser. For at aktivere disse forskellige forståelser trækker vi på Flicks³² skelnen mellem forskellige typer af viden, der kan aktiveres og danne grundlag for betydningsdannelse.

Vidensformer som grundlag for betydningsdannelse

Flick har udviklet metoden "episodic interviewing" netop for at aktivere forskellige vidensformer i undersøgelser af specifikke, hverdagsrelaterede tematikker.³³ Med udgangspunkt i Tulving³⁴ og Strube³⁵ skelner Flick således mellem semantisk og episodisk viden:

24 Kokko og Harjula 2023.

25 Sköld og Markkola 2020.

26 Rasmussen 2023.

27 Samzelius 2023.

28 Pedersen 2023.

29 Vallgård 2021.

30 Mäkelä 2023.

31 Kokko og Harjula 2023.

32 Flicks 2000; 2009.

33 Flick 2000, 2009.

34 Tulving 1972.

35 Strube 1989.

"Whereas episodic knowledge is organized closer to experiences and linked to concrete situations and circumstances, semantic knowledge is based on assumptions and relations, which are abstracted from these and generalized."³⁶

Episodisk viden er forankret i konkrete oplevelser, der typisk indlejres og formidles i narrative strukturer – ikke fordi oplevelserne er narrative i sig selv, men fordi oplevelser typisk konstrueres og formidles ud fra en narrativ logik. Semantisk viden er omvendt abstraheret fra konkrete oplevelser til mere generaliserede forståelser. For at aktivere begge vidensformer i en undersøgelsessituation kombineres invitationer til at tale om konkrete, episodiske oplevelser, så som "What was your most relevant experience or contact with technology?", med mere generelle spørgsmål om konceptuelle og principielle forståelser, så som "What does 'technology' mean to you?", selvfølgelig med fokus på undersøgelsens overordnede tematik, for eksempel "technology".³⁷ Her er det centralt med en åben tilgang, der lader deltagerne bestemme, hvilke situationer de ønsker at fremhæve, og hvordan disse beskrives: "The point of reference should be the subjective relevance of the situation for the interviewee".³⁸

På baggrund af denne videnstilgang har vi udviklet et undersøgelsesdesign, der har til formål at fremkalde både borgeres grundlæggende, semantiske forståelser og deres oplevede, episodiske forståelser. Fremfor udelukkende at gennemføre episodiske interviews kombinerer vi tre forskellige undersøgelsesmetoder. Dette giver os mulighed for at undersøge, hvordan nuancer i betydningsdannelsen opstår i samspillet mellem forskellige tilgange.

Undersøgelsesdesign og metoder

Studiet er bygget op omkring de tre følgende undersøgelser, der er gennemført i kronologisk rækkefølge:

1. En holdningsundersøgelse
2. En interviewundersøgelse
3. En dagliglivsundersøgelse

Interviewundersøgelsen uddyber den kvantitative holdningsundersøgelse og dagliglivsundersøgelsen tilføjer yderligere indsigter i borgernes forståelser af velfærd fra interviewundersøgelsen på baggrund af de nære hverdagsoplevelser. Hermed understøtter undersøgelsesdesignet, at forståelserne af velfærd løbende nuanceres. Designet er altså en udvidelse af Flicks episodiske metode, der oprindeligt kun

36 Flick 2009, s. 185.

37 Flick 2000, s. 79-80.

38 Flick 2000, s. 77.

gennemføres i en interviewsituation. Med dagliglivsundersøgelsen lægger vi således endnu større vægt på de nære oplevelser af velfærd i hverdagslivet, inspireret af Haapala et al., for at opnå et dybere indblik i borgeres betydningsdannelse omkring velfærd.³⁹

Studiet benytter sig af en metodekombination, der bygger på et princip om komplementaritet, dvs. at teorier og metoder anvendes på forskellige måder i overensstemmelse med studiets overordnede formål.⁴⁰ På tværs af de tre undersøgelser har vi haft fokus på at aktivere de grundlæggende, semantiske forståelser og de oplevede, episodiske forståelser. Førstnævnte har vi aktiveret gennem spørgsmål om velfærds samfundsmæssige, konceptuelle og værdimæssige betydning. Sidstnævnte har vi aktiveret ud fra spørgsmål om konkrete episoder, i særdeleshed ud fra dagliglivsundersøgelsen, samt spørgsmål om oplevelsen af velfærds udvikling over tid. Her har vi ikke blot haft fokus på erindringer, men også forventninger, da det netop er centralt i forståelsen af velfærd i et levet perspektiv. Som Kokko og Harjula argumenterer: "Thus, the experiential change is shaped by the tension between the space of experience and the horizon of expectation."⁴¹

Studiets tre undersøgelser er alle gennemført i 2024. Den kvantitative holdningsundersøgelse er gennemført som en mindre online spørgeskemaundersøgelse⁴² i perioden 22.-27. januar 2024 med 1.040 respondenter,⁴³ der repræsenterer et bredt udsnit af voksne i Danmark på tværs af demografiske parametre som køn, alder og bopæl.⁴⁴ Undersøgelsen initieres med tre spørgsmål om oplevelsen af velfærdsydelserne over tid.⁴⁵ Dernæst følger tre spørgsmål, der relaterer til den mere grundlæggende, semantiske forståelse af velfærd. Undersøgelsen benytter primært skalaer som svarmuligheder, med undtagelse af et spørgsmål om værdier, der besvares ved afkrydsning af maks. tre ud af ni værdier. Disse værdier tager udgangspunkt i, hvordan Petersen et al. 2007 benævner samfundsmæssige værdier i Danmark.⁴⁶

Interviewundersøgelsen er gennemført efter spørgeskemaundersøgelsen med ni deltagere. Rekrutteringen af deltagere til undersøgelsen er foregået via den kvantitative undersøgelse, hvor respondenterne er blevet bedt om at tilkendegive, om de ønskede at deltage i denne. Med henblik på maksimal variation⁴⁷ er disse tilkendegivelser

39 Haapala et al. 2023.

40 Greene et al. 1989; Hammersley 2008.

41 Kokko og Harjula 2023, s. 33.

42 Wright 2006.

43 Når vi taler om den kvantitative undersøgelse, benævner vi de medvirkende "respondenter", mens de medvirkende benævnes "deltagere" i den kvalitative undersøgelse. Vi bruger begrebet "borgere", når vi taler om pointer, der går på tværs af de to undersøgelser.

44 Undersøgelsen blev gennemført af en ekstern operatør.

45 Følgende hjælpetekst er indsat i forbindelse med første spørgsmål: "Velfærdsydelser er ydelser, som du modtager fra staten, fx lægebesøg og -behandling, pleje, børnepasning, SU, gratis uddannelse, folkepension mm."

46 Petersen et al. 2007, s. 12.

47 Patton 1990.

Deltager	Køn	Alder	Region	Beskæftigelse
I1	M	33	Nordjylland	Gymnasielærer
I2	M	63	Midtjylland	Pensionist (tidl. folkeskolelærer)
I3	K	44	Syddanmark	Indkøbsassistent
I4	K	21	Sjælland	Studerende (samfundsfaglig universitetsuddannelse)
I5	K	68	Hovedstaden	Pensionist (tidl. beskæftiget inden for økonomi og administration)
I6	K	26	Hovedstaden	Studerende (professionshøjskole, kreativ faglighed)
I7	M	21	Nordjylland	Studerende (tømrerlærling)
I8	K	31	Midtjylland	Kommunikationsmedarbejder (privat virksomhed)
I9	M	60	Sjælland	Førtidspensionist (tidl. virksomhedsejer)

Tabel 1: Oversigt over interviewdeltagere.

yderligere selekteret på baggrund af de førnævnte demografiske forskelle og respondenternes relation til arbejdsmarkedet, da vi har haft en forventning om, at disse parametre har betydning for behov for og kontakt med velfærd. Derudover har vi tilstræbt variation i besvarelser af spørgeskemaundersøgelsen for at inkludere deltagere med forskellige holdninger. Denne samplingsstrategi giver således mulighed for at identificere væsentlige mønstre på tværs af variationer blandt de ni deltagere⁴⁸ (se Tabel 1).

Interviewundersøgelsen består af ni semi-strukturerede interviews, gennemført ud fra episodiske interviewteknikker for at aktivere både semantisk og episodisk viden.⁴⁹ Første del af interviewet har taget udgangspunkt i spørgsmålene fra holdningsundersøgelsen, mens anden del har fokuseret på episodiske og hverdagsrelaterede spørgsmål.

Dagliglivsundersøgelsen er gennemført efter interviewundersøgelsen med de samme ni deltagere. Deltagerne har i løbet af én uge efter interviewundersøgelsen registreret deres møder med velfærd gennem fotos og/eller noter. Deltagerne har brugt private smartphones, og materialet er ikke blevet indsamlet, men udelukkende brugt som samtaleredskab i et afsluttende interview.⁵⁰ Denne udvidelse af den episodiske metode giver mulighed for en dybere forankring i deltagernes hverdagsliv, hvor deltagere selv har haft indflydelse på, hvad de fremhæver, og hvordan de fortæller om deres oplevelser af velfærd i dagliglivet. Det afsluttende interview har således

48 Patton 1990.

49 Flick 2000, 2009.

50 Harper 2002.

fokuseret på de oplevede, episodiske forståelser af velfærd baseret på deltagernes fotos, registreringer og refleksioner fra den forløbne uge.

De tre undersøgelser har genereret forskellige kvantitative og kvalitative data. De kvantitative data er præsenteret i diagrammer (Ill. 1-5) i den følgende analyse, hvoraf de mest interessante resultater fremhæves i analysen. De kvalitative data er analyseret gennem en vekselvirkning mellem åben og selektiv kodning⁵¹ med fokus på at identificere væsentlige mønstre på tværs af data- og deltagertyper, særligt med henblik på at undersøge grundlæggende, semantiske forståelser i forhold til oplevede, episodiske forståelser.

Grundlæggende, semantiske forståelser af velfærd

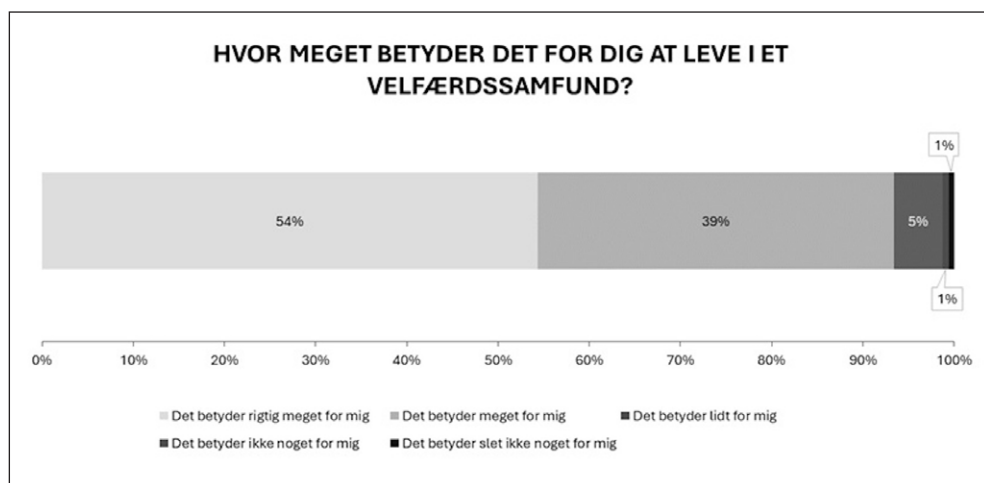
I de følgende analyseafsnit gennemgår vi først borgeres grundlæggende, semantiske forståelser af velfærd, som vi har undersøgt med fokus på samfundsmæssig, konceptuel og værdimæssig betydning. Dernæst følger analysen af de oplevede, episodiske forståelser af velfærd, først med fokus på oplevelser af velfærd i dagliglivet og til sidst ud fra oplevelser af velfærd over tid.

Samfundsmæssig betydning

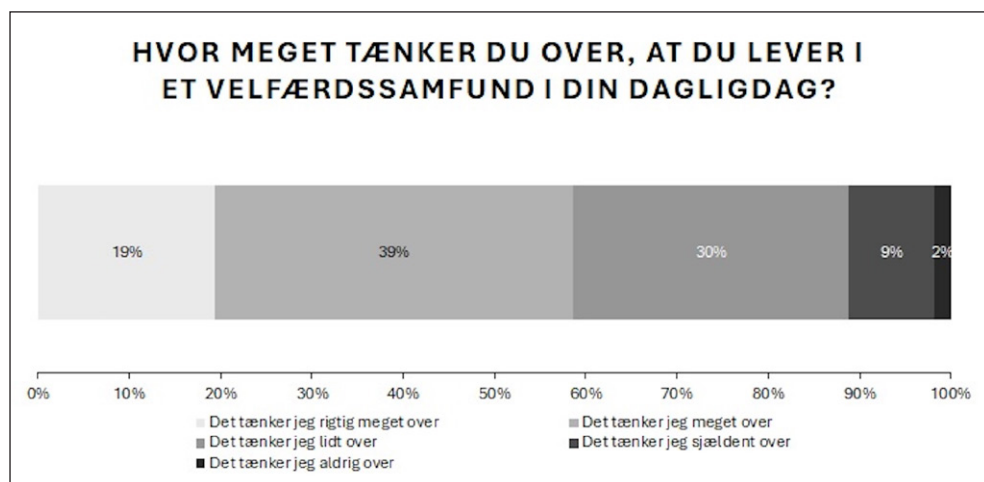
I både holdnings- og interviewundersøgelsen har vi spurgt til samfundsmæssig betydning af velfærd ud fra en principiel vurdering af, hvor meget det betyder at leve i et velfærdssamfund. Vi har samtidig spurgt til, hvor meget borgere tænker over, at de lever i et velfærdssamfund. Hvor det første spørgsmål kan være svært at svare negativt på, da man som borger i Danmark ikke har andre erfaringer at trække på end at leve i et velfærdssamfund, så giver det andet spørgsmål en mere konkret aftegning af, hvor meget den samfundsmæssige betydning af velfærd rent faktisk fylder i borgernes bevidsthed. I kombination tegner besvarelserne på de to spørgsmål i holdningsundersøgelsen (Ill. 1 og Ill. 2) et tydeligt billede af, at velfærd er en selvfølgelighed blandt respondenterne, og det er de allerfærreste, som anfægter dens væsentlighed, på tværs af de demografiske forskelle. 93 % af respondenterne svarer, at det betyder "meget" eller "rigtig meget" for dem at leve i et velfærdssamfund.

Ikke nær så mange, men stadig mere end halvdelen (58 %), tænker "meget" eller "rigtig meget" over, at de lever i et velfærdssamfund. Der er altså en vis aftegning af, at det principielle spørgsmål fylder noget i respondenternes bevidsthed, i hvert fald når de to spørgsmål stilles i umiddelbar rækkefølge. Interviewundersøgelsen understøtter på sin vis mønstret fra holdningsundersøgelsen, men viser samtidig, at

51 Flick 2009; Strauss og Corbin 1990.

III.1. Diagram over respondenternes svar om velfærds samfundsmæssige betydning. N=1.040.

III.2. Diagram over respondenternes tanker om velfærdssamfundets tilstedeværelse i deres liv. N=1.040.

bevidstheden om velfærd nok primært handler om netop væsentligheden af at leve i et velfærdssamfund, mere end at det som sådan er noget, man konkret tænker over. I interviewundersøgelsen bliver det således tydeligt, at velfærd grundlæggende forstås som en positiv størrelse, men i høj grad også som en meget implicit størrelse.⁵² Som en af deltagerne udtrykker:

”Det betyder egentlig ret meget for mig at leve i et velfærdssamfund. Det er ikke noget, jeg sådan har tænkt særlig meget over, da jeg var yngre. Men nu sætter jeg ret meget pris på det her med, at alle giver lidt og får lidt. Og at man sådan hjælper hinanden på den måde.” (I4)

52 Jf. fx Bruun et al. 2015; Petersen og Petersen 2019.

Alle deltagerne tillægger velfærd en grundlæggende positiv betydning, men mange nævner, som i ovenstående citat, at det ikke fylder særlig meget i deres bevidsthed. Deltagerne beskriver således for eksempel velfærd som noget, man er "født ind i" (I3) og er "virkelig indgroet i" (I1), som noget "vi er vant til, der bare er" (I3) og som de fleste "tager for givet" (I8). Denne implicite betydning af velfærd kommer i særlig grad til udtryk hos en af deltagerne i refleksioner over at have deltaget i studiet:

"Nu når vi har snakket så meget om velfærd, så går det jo også lige pludselig op for mig, hvor vigtig en del af samfundet det egentlig er. Altså, jeg tror, der er mange af os, der ikke kan undvære det. Uanset om vi er klar over det eller ej." (I7)

Som deltageren udtrykker i citatet, har velfærd en nærmest glemt eller skjult betydning, som han faktisk sætter pris på at blive mindet om. Mange af deltagerne taler på samme måde om, at velfærd primært er noget, de lægger mærke til i forbindelse med et særligt behov, for eksempel ved akut brug for lægehjælp (I4, I5, I6, I7) eller sociale ydelser (I3, I7, I9). Samtidig bruger deltagerne ikke hyppigt ordet "velfærd", som en af deltagerne siger:

"Det er jo på grund af, at du ringede og sagde, at jeg skulle lave det her interview. Så kom min kone og jeg til at snakke lidt mere om det og bruge ordet velfærdssamfund og velfærd. Men ellers [...] er det ikke noget, jeg vil bruge til daglig." (I1)

For deltagerne bærer velfærd altså grundlæggende en positiv betydning, omend betydningen i høj grad er implicit og nærmest glemt eller skjult i det daglige liv.

Konceptuel betydning

Selvom velfærd er et ord, som deltagerne sjældent anvender og derfor kan have svært ved at forholde sig til, har de alligevel en grundlæggende forståelse af, hvad velfærd er. For at afdække deltagernes umiddelbare associationer til begrebet, indledte vi interviewundersøgelsen med at spørge direkte til dette. I de indledende svar fremtræder et tydeligt mønster, hvor systemiske aspekter er dominerende:

"Når jeg tænker på velfærd, så tænker jeg på Danmark, sådan vores system – hvordan det er bygget op. Jeg tænker noget med, at man har mulighed for at gøre ting, som for eksempel at tage til lægen, eller blive uddannet, eller [...] mange af de ting, som vi betaler til gennem skatten." (I7)

De øvrige deltagere svarer typisk på lignede måder med vægt på formuleringer som "velfærdsmodellen" (I1, I8), "samfundets indretning" (I2), "et sikkerhedsnet" (I3, I9), "vejsystemet" (I1), "sundhedsvæsn" og "sundhedssystemet" (I1, I3), "uddannelses-systemet" (I1, I3, I9), "muligheder" (I2), "rettigheder" (I2, I4) og "skat" (I2).

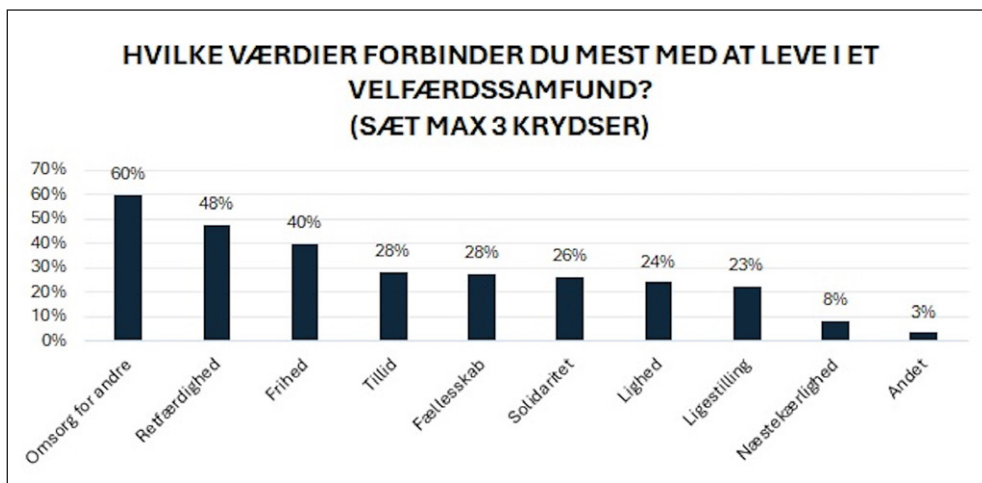
Udover at fremhæve systemiske aspekter nævner en del af deltagerne også, at de forbinder velfærd med at have det godt: "at have det godt i vores liv", "at borgere har det godt" og "en god hverdag", og det relateres også til at "hjælpe hinanden" og "passe på hinanden" i samfundet, så alle har det godt (I3, I6, I7, I9). En af deltagerne skelner ligefrem aktivt mellem "offentlig og privat velfærd" (I8), hvor sidstnævnte flugter med den oprindelige betydning af ordet "velfærd" som relateret til personlig lykke og velvære.⁵³ Derudover er det interessant, at en af deltagerne ikke direkte besvarer spørgsmålet om ordets betydning, men responderer ved at sige "Al den manglende velfærd" (I5). Det viser sig i det afsluttende interview efter dagliglivsundersøgelsen, at dette svar skal ses i relation til de mere oplevede, episodiske forståelser af velfærd. Deltageren befinder sig således i en form for paradoks, der går på tværs af forskellige forståelser af velfærd. Det vender vi tilbage til senere.

Værdimæssig betydning

I både holdningsundersøgelsen og interviewundersøgelsen har vi undersøgt, hvilke værdier respondenterne og deltagerne forbinder med at leve i et velfærdssamfund. I holdningsundersøgelsen har respondenterne haft mulighed for at vælge op til tre værdier. Følgende værdier er fremtrædende: Omsorg for andre (60 %), retfærdighed (48 %) og frihed (40 %). Hvis velfærdsværdierne ansues på tværs af køn, alder og beskæftigelse, så viser det sig, at de kønsmæssige forskelle i forhold til værdier ikke er bemærkelsesværdigt store. Der er dog markante forskelle mellem alders- og beskæftigelsesgrupper. Borgere, der er ældre end 50 år forbinder i højere grad velfærdssamfundet med omsorg for andre, retfærdighed og frihed end yngre. Yngre forbinder derimod i langt højere grad værdierne lighed og ligestilling med velfærd end ældre.

I de kvalitative interviews bliver deltagerne spurgt om de ni værdier fra holdningsundersøgelsen. Generelt mener deltagerne, at værdierne i holdningsundersøgelsen er repræsentative, med undtagelse af næstekærlighed, som nogle finder for religiøst ladet (I3, I7). Det er da også netop denne værdi færrest har valgt i holdningsundersøgelsen. Derudover tilføjer deltagerne også nye værdier. På tværs af deltagere går især tryghed (I2, I3, I4, I7), medmenneskelighed (I2, I5, I9), tilgængelighed (I4, I6), transparens (I2, I7) og ordentlighed (I5, I9) igen.

Sidst, men ikke mindst, er det interessant, at der er en tendens til, at deltagerne forstår værdierne som overlappende og kæder dem sammen i tre overordnede typer af

[II.3. Diagram over respondenternes svar om velfærds værdimæssige betydning. N=1.040.

værdier, som vi har kaldt sociale værdier, individuelle værdier og systemiske værdier. Deltagerne forbinder således typisk omsorg for andre, næstekærlighed, fællesskab og solidaritet i kraft af, at de alle opfattes som *sociale værdier*, der handler om at hjælpe hinanden (I3, I5, I6, I8). For eksempel siger en af deltagerne:

”Fællesskab og omsorg for andre – det synes jeg jo lidt går hånd i hånd. Netop det der med at tage vare på dem, der har mindre end én selv. Det synes jeg jo er supervigtigt [...] Altså næstekærlighed er jo nærmest det samme. Det hænger jo meget sammen. Men jeg synes næstekærlighed virker lidt religiøst [...] Solidaritet er jo også det samme.” (I3)

Medmenneskelighed kobles også til denne gruppe af sociale værdier, som et andet ord for næstekærlighed, men uden den religiøse kobling. Her refererer deltagerne til ”mennesket i centrum” og ”menneskelighed” (I2, I5, I9) og fremhæver betydningen af de menneskelige relationer over for eksempel skærme og medieret eller skiftende kontakt med det offentlige.

I forhold til *individuelle værdier* er der en tendens til, at deltagerne forbinder frihed, lighed og ligestilling som værdier, der repræsenterer individets frie valg og lige muligheder, uafhængigt af baggrund (I2, I4, I7). På samme måde beskrives tilgængelighed i forhold til nemt og fleksibelt at kunne bevæge sig rundt i samfundet, både i fysisk og overført forstand. Som en af deltagerne siger:

”Vi kan rejse fra den ene ende af landet til den anden uden at nogen skal kontrollere os. Folk kan dyrke den seksualitet, de har lyst til. Du kan lave demonstrationer for og imod.” (I2)

Systemiske værdier, såsom retfærdighed og tillid, kæder deltagerne især sammen med systemets funktionsmåde. Med tryghed refererer deltagerne både til, at velfærdssystemet fungerer som et sikkerhedsnet, der giver tryghed, og til at kunne færdes trygt på gaden i Danmark, fordi alle opfører sig ordentligt, og lov og orden opretholdes. Ordentlighed relaterer sig også til dette og handler samtidig om vedligeholdelse af for eksempel veje, så det er rart at være i byernes rum. Deltagerne kobler også transparens med både tryghed og tillid. De fremhæver, at transparens eller gennemsigtighed i velfærdssystemets funktion netop er med til at underbygge oplevelsen af tryghed og tillid.

I de kvalitative interviews sammenkobler og udvider deltagerne altså værdierne fra holdningsundersøgelsen, særligt i forhold til tre typer af værdier, som vi i vores analyse har kaldt sociale værdier (omsorg for andre, medmenneskelighed, solidaritet, fællesskab), individuelle værdier (frihed, lighed, ligestilling, tilgængelighed) og systemiske værdier (retfærdighed, tryghed, ordentlighed, tillid, transparens). Her er det vigtigt at nævne, at deltagerne ikke ser typerne som modstridende. Tværtimod vælger deltagerne typisk på tværs af disse værdier. Det er interessant i forhold til det spændingsfelt, der ofte fremskrives i velfærds litteraturen omkring det individuelle overfor det sociale (eller kollektive).⁵⁴ Denne fremskrivning er utvivlsomt relevant, og flere af deltagerne nævner i anden sammenhæng også privatisering som en trussel mod det kollektive velfærdssystem, men værdimæssigt opleves disse værdier snarere som sameksisterende end modstridende.⁵⁵

Oplevede, episodiske forståelser af velfærd

Som den opmærksomme læser nok allerede har bemærket, er skellet mellem de forskellige forståelsesperspektiver på ingen måde skarpt. Som også Flick påpeger påvirker de netop konstant hinanden.⁵⁶ Når vi alligevel finder det relevant at opretholde et sådant skel mellem det grundlæggende og semantiske overfor det oplevede og episodiske, er det af analytiske årsager og for netop at kunne pege på, hvordan de forskellige forståelsesperspektiver genererer forskellige 'billeder' af velfærd. Dagliglivsundersøgelsen er netop en måde at fremprovokere et større fokus på det episodiske, oplevede perspektiv i interviewsituationen. Hvad bliver vægtet af deltagerne, når vi bruger denne undersøgelse som udgangspunkt for det afsluttende interview?

54 Haapala et al. 2023; Petersen et al. 2007.

55 Jf. Bruun et al. 2015.

56 Flick 2000, 2009.

Oplevelser af velfærd i dagliglivet

I dagliglivsundersøgelsen har deltagerne lavet mellem en og 11 registreringer, typisk fire til fem registreringer, der suppleres af registreringer i det afsluttende interview, hvor deltagerne spørges til, om der er andre dagliglivsoplevelser- eller situationer, de har overvejet eller kunne ønske at have registreret. I alt resulterer det i ca. 70 registreringer, typisk i form af fotos af institutioner og steder, for eksempel en børneinstitution eller en park, eller fotos af mere konkrete oplevelser og tilknyttede artefakter, for eksempel at være til forelæsning, at modtage en lønseddel eller et ventenummer fra lægevagten. Deltagerne forbinder altså velfærd i dagliglivet med både konkrete oplevelser og tilknyttede artefakter og med mere abstrakte institutioner og steder, som de ikke nødvendigvis interagerer med, men som alligevel manifesterer sig i deres dagligliv.

Gennemkodning af registreringerne har vi formået at udarbejde syv analytiske velfærds-kategorier, som registreringerne særligt fordeler sig i:

1. *Sundhed og omsorg*
Registreringer knyttet til sundhedshuse, børneinstitutioner, plejehjem, sygehuse, læger, genoptræning og tilbud til udsatte og ældre.
2. *Kultur og natur*
Registreringer knyttet til biblioteker, museer, sportstilbud, skove, naturområder og parker.
3. *Uddannelse*
Registreringer knyttet til folkeskoler, universiteter, erhvervsuddannelser og professionshøjskoler.
4. *Transport og mobilitet*
Registreringer knyttet til cykelstier, busser, metrostationer og vejnettet.
5. *Lov og orden*
Registreringer knyttet til politistationer, fartkontrol, retsbygninger, skraldespande, skraldesortering og vedligeholdelse.
6. *Medier*
Registreringer knyttet til radio, DR (public service), nyheder på telefonen, nyheder på nettet og medier generelt.
7. *Politik og system*
Registreringer knyttet til politik, politiske institutioner (rådhus, Christiansborg), skat og SU.

Sundhed og omsorg står tydeligst frem i materialet. Næsten en tredjedel af registreringerne falder indenfor dette område, som forekommer hos alle deltagerne. Mange fremhæver også dette område som væsentligst i forbindelse med deres registreringer og nævner episoder relateret til området, både når der spørges til

episoder, hvor deltagerne har været glade for og skuffede over velfærdssamfundet. Efter at have fortalt om en positiv episode på hospitalet, fortæller en deltager i nedenstående eksempel om en skuffende oplevelse, som også forgik på hospitalet:

"Ja, det er jo det paradoksale. Det er netop også sundhedsvæsenet, hvor noget familie bliver udskrevet for hurtigt [...] Det er sundhedsvæsenet, det hele falder sammen med." (I8)

Omvendt er de systemiske aspekter, som ellers dominerer i den konceptuelle betydning, ikke særlig tydeligt repræsenteret her: Kun to af deltagernes registreringer vedrører *Politik og system*, fx tager en af disse et foto af Christiansborg og kalder – i overført forstand – Folketinget for "centralbanken for velfærd" (I4).

Kultur og natur, *Uddannelse* og *Transport og mobilitet* optræder alle hos over halvdelen af deltagerne. Her står især førstnævnte ud, med næsten en femtedel af registreringerne. De fleste fremhæver dog ikke området som den væsentligste form for velfærd, men kalder det fx "toppen af kransekagen" (I2) og "et kæmpe velfærdssamfunds plus" (I1). Alligevel har dette område altså en stor manifestation i oplevelsen af velfærd i dagliglivet, som en af deltagerne forklarer:

"Jeg var jo også på biblioteket, og det bruger jeg enormt meget [...] Der synes jeg jo også, at en del af kulturen er velfærd, altså at man – det er måske sådan lidt, hvad skal man sige luksusvelfærd, men stadigvæk er det jo også vigtigt." (I3)

Lov og orden og *Medier* optræder begge hos en tredjedel af deltagerne. Her er førstnævnte især interessant, da andelen af registreringer er relativt stor i gruppen, hvor dette område optræder, i gennemsnit svarende til ca. en tredjedel af disse deltageres registreringer. Området går generelt igen hos disse deltagere, der ser vedligeholdelsen af velfærd som centralt for at opnå et sikkert og ordentligt samfund, hvor man fx trygt kan gå på gaden eller bade i havnen uden frygt for forurening (I7). Det viser sig både gennem kontrol (fx politi og domstole) og kollektive indsatser (fx skraldespande og skraldesortering), hvor "man prøver at holde byen ren, og prøver at gøre det pænt og nemt for folk" (I4).

I tillæg til ovenstående velfærdsområder er det værd at nævne, at en enkelt af deltagerne (I8) igen fremsætter en skelnen mellem offentlig og privat velfærd, som også blev fremhævet i relation til den konceptuelle betydning. Rubriceret som privat velfærd inkluderer deltageren et foto fra et restaurantbesøg med familie og venner, som eksempel på "at have det godt." Denne skelnen bliver ikke udtalt af alle, men er alligevel relevant for flere. For eksempel forbinder en af deltagerne de offentligt anlagte stier i skoven med velfærd, fordi det at kunne komme i skoven er "en lise for sjælen for mange" (I2), mens en anden deltager kalder det at komme i teatret for "velfærd til sindet" (I9). Samtidig er dette skel – eller manglen på samme – også

relevant i forhold til to af deltagerne, der har en stor kontaktflade med hjemmehjælp (I5 og I9). Begge disse deltagere tager kun ét foto og finder generelt registreringen meget svær, fordi de forstår velfærd som et positivt begreb, men primært har negative oplevelser. For eksempel har en af disse deltagere taget et foto af en gryde, som ikke er vasket ordentligt op af hjemmehjælpen, og deltagerens frustrationer kommer til udtryk i følgende samtale med intervieweren:

"Deltager (I9): Når det går, som det går, så tænker jeg på, at kommunernes tankegang er ligesom Det Tredje Riges. Jo hurtigere vi får dem til krematoriet, jo bedre.

Interviewer: Hvad siger du?

Deltager (I9): Jo hurtigere vi får dem til krematoriet, jo bedre.

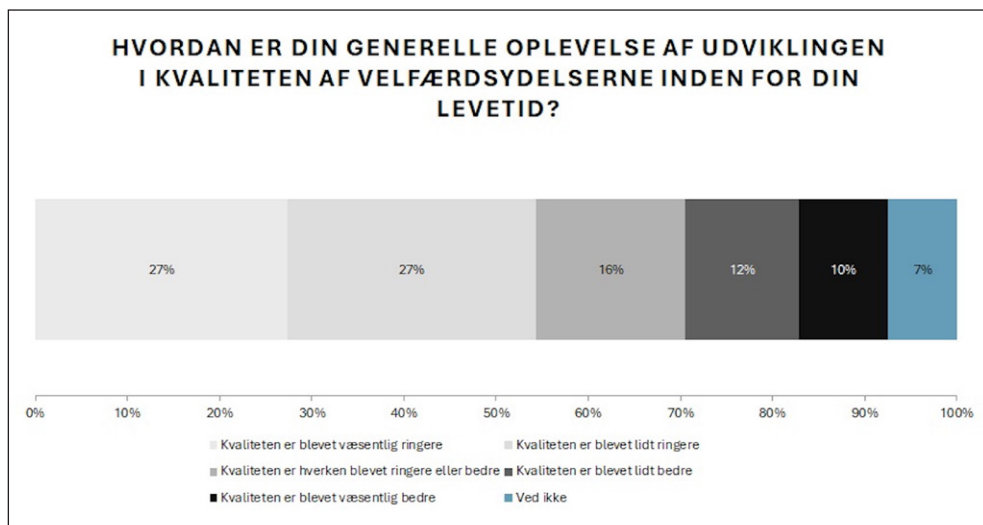
Interviewer: Ja, okay. Jo hurtigere vi får dem til krematoriet, jo bedre?

Deltager (I9): Ja. Fordi så kommer vi af med dem, så sparer vi de penge. Fordi at nogle gange, så kan de sgu ikke engang finde ud af at vaske op, som vi ønsker [...] Hvis jeg dør, så dør jeg af dårlig opvask."

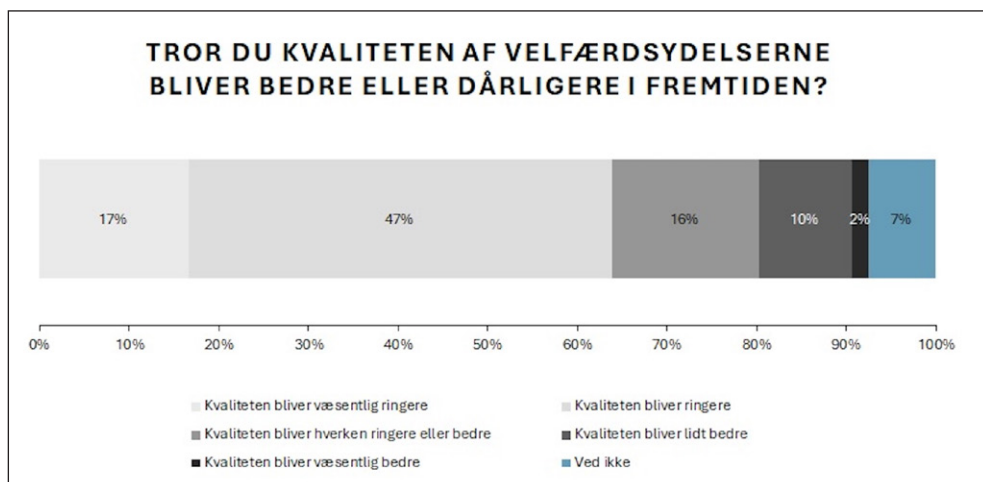
Således giver de nævnte deltagere altså udtryk for, at deres oplevelse af mangelfuld eller manglende offentlig velfærd indvirker negativt på deres private velfærd – i ovenstående tilfælde måske ligefrem med døden som følge. Og af netop den grund har de begge store udfordringer med at gennemføre registreringen af velfærd. Det bliver således et paradoks for dem, at de grundlæggende forstår velfærd som noget positivt, men overvejende har negative oplevelser. De har simpelthen svært ved at få sig selv til at registrere de negative oplevelser som velfærd, jf. det tidligere nævnte svar omkring velfærds konceptuelle betydning: "Al den manglende velfærd" (I5).

Oplevelser af velfærd over tid

Udover dagliglivsundersøgelsen har vi også undersøgt de oplevede, episodiske forståelser af velfærd i et længere tidsperspektiv, både med blik tilbage og frem i tid. Det har vi undersøgt i alle tre undersøgelser. I holdningsundersøgelsen svarer 54 % af respondenterne, at de har oplevet en forringelse af kvaliteten af velfærdsydelser ("væsentlig ringere" eller "lidt ringere") inden for egen levetid. Den yngre gruppe oplever i mindst grad, at kvaliteten af velfærdsydelser er blevet væsentligt forringet i deres levetid. De 30-49-årige og gruppen over 50 år oplever i højere grad denne forringelse. Samtidig er det den ældste gruppe, der oplever, at kvaliteten af velfærdsydelser er steget i deres levetid, i modsætning til de 30-49-årige, hvor færre oplever en forbedring. Illustrationen nedenfor viser respondenternes forventninger til velfærdsydelserne i fremtiden. Her vurderer 64 % af respondenterne, at kvaliteten af velfærdsydelser bliver ringere ("væsentligt ringere" og "ringere") i fremtiden, mens kun 12 % forventer, at kvaliteten bliver bedre ("væsentligt bedre" og "bedre"). Den yngre gruppe har mere

III.4. Diagram over respondenternes svar om velfærds udvikling i egen levetid. N=1.040.

III.5. Diagram over respondenternes svar om velfærds udvikling i fremtiden. N=1.040.

positive forventninger til fremtidens velfærdsydelser og forventer i højere grad, at kvaliteten vil forbedres. Til sammenligning er det færre i de ældre aldersgrupper, der forventer en kvalitetsfremgang af velfærden i fremtiden.

Hvor den kvantitative undersøgelse tegner et pessimistisk billede, viser de øvrige undersøgelser et mere nuanceret perspektiv. Her fremtræder især to nuancer: variationer i opfattelsen af velfærd på tværs af forskellige områder og over tid. I forhold til forskellige velfærdsområder ser deltagerne ikke områderne som ensartede. Denne pointe er velunderbygget i velfærdsholdningsforskningen⁵⁷ og kan også ses i relation til Bruun et al.,⁵⁸ der netop påpeger, at forandringer typisk ikke erfares ens på tværs

⁵⁷ Fx Andersen 2015; Lubbers et al. 2018; Svallfors 2012.

⁵⁸ Bruun et al. 2015.

af velfærdsstatens institutioner. I nærværende undersøgelse fremhæver deltagerne især to velfærdsområder i forhold til henholdsvis negativ og positiv udvikling, nemlig sundheds- og omsorgsområdet og uddannelsesområdet.

En stor del af deltagerne lægger således vægt på, at kvaliteten af velfærdsydelserne inden for sundheds- og omsorgsområdet er blevet dårligere. Her nævnes fx generelt "sundhedsvæsenet" (I1) og "sundhedsbranchen" (I7) og specifikke institutioner som "sygehuse" (I7), "plejehjem" (I5), "læger" (I6), "hjemmehjælp" (I8, I9) og "børneinstitutioner" (I8). Flere har også en oplevelse af en øget ulighed og en privatisering af velfærden, der grundlæggende udhuler sundhedssystemet og sker "på bekostning af nogle samfundsgrupper, der sådan set har brug for hjælp" (I8). Omvendt oplever mange af deltagerne en forbedring af kvaliteten af velfærdsydelser inden for uddannelsesområdet, hvor der især lægges vægt på flere tilbud og forbedringer i økonomiske forhold (I1, I2, I6 og I7).

Bruun et al. fremhæver også, at oplevelsen af velfærdens udvikling kan være kendetegnet ved "krydsende tidsligheder og forskellige temporaliteter" frem for lineære forståelsesperspektiver.⁵⁹ Det fremgår også tydeligt i de kvalitative undersøgelser i nærværende studie, hvor forskellige tidshorisonter peger på forskellige mønstre. Deltagerne forholder sig således ikke kun til deres egne oplevelser af udviklingen, men spørges også til hvordan de tror, at velfærden har udviklet sig siden deres forældre eller bedsteforældre var unge. Her har vi også spurgt til konkrete erindringer og episoder, som er overleveret eller oplevet på tværs af generationer. I disse samtaler mener størstedelen af deltagerne, at kvaliteten er blevet bedre generelt, især inden for uddannelsesområdet, hvilket altså flugter med egne erfaringer, men også sundheds- og omsorgsområdet fremhæves i dette længere, generationelle perspektiv. Som en af deltagerne siger:

"Jeg tror muligvis de [mine bedsteforældre] har følt, at i deres tid er det blevet bedre, at velfærden er blevet bedre. Hele vejen igennem. Både med sundhedssystemet og alting. Jeg følte, de var meget taknemmelige for netop sundhedssystemet." (I1)

Nogle af deltagerne tilføjer en yderligere tidslig nuancering, der flugter med en klassisk fortælling om velfærdssamfundets udvikling i Danmark, hvor 1940'erne og 1950'erne repræsenterer velfærdssamfundets opbygning, 1960'erne velfærdens guldalder og 1970'erne velfærdens forfald, der strækker sig ind i årtier og efterlader velfærd som et næsten nostalgisk begreb.⁶⁰ Deltagerne taler for eksempel om "nedgangstider" (I2), at "nu er niveauet desværre faldet" (I9) og at det på et tidspunkt "begyndte at gå ned

59 Bruun et al. 2015, s. 17.

60 Petersen og Petersen 2019.

ad bakke" (I8). En af deltagerne husker endvidere tilbage på en episode i 1972 og udtrykker en tydelig nostalgi:

"Dengang synes jeg, der var en anden form for velfærd, end det vi tænker i dag [...] Min mormor havde væsentligt mere velfærd, end jeg har i dag, når jeg har det så elendigt, som jeg har det." (I5)

Der er også tydeligvis følelser på spil, når deltagerne taler om velfærd i et fremtidsperspektiv. De to deltagere som er tynget af dårlige oplevelser som tidligere omtalt (I5, I9) forholder sig nærmest apatisk til, om velfærdssystemet bliver bedre eller dårligere i fremtiden: "Det bliver næppe bedre, det er der ikke noget der tyder på" (I9). Generelt er der en tendens til, at deltagerne enten "tror" eller "frygter", at velfærden bliver dårligere, men størstedelen taler også om, at de "håber", at velfærden bliver bedre. Selvom dette understøtter holdningsundersøgelsens illustration af lave forventninger til fremtiden, ser vi altså nogle interessante nuancer i forhold til, om deltagerne svarer ud fra, hvad de konkret oplever, eller hvad de håber. Hvor førstnævnte kan ses i lyset af de mere episodiske forståelser, flugter sidstnævnte med den grundlæggende positive betydning, som deltagerne tilskriver velfærd ud fra en semantisk forståelsesramme. Dette er altså endnu et eksempel på, hvordan forskellige forståelsesperspektiver påvirker betydningsdannelsen.

Konklusion

I denne artikel har vi præsenteret et studie af borgernes forståelser af velfærd, der via tre typer af undersøgelser har fokuseret på at aktivere forskellige forståelsesperspektiver med en særlig vægtning af oplevede, episodiske forståelser. Studiet repræsenterer således et forsøg på at integrere to ellers adskilte velfærdsforskningstraditioner. Mens holdningsforskningen traditionelt har fokuseret på at kvantificere og generalisere borgernes holdninger til velfærdsstaten gennem spørgeskemaundersøgelser, søger den kulturhistoriske forskning at forstå velfærdsstatens betydning i borgernes nære hverdagsliv. Ved at kombinere disse to tilgange har vi opnået en større forståelse af borgernes betydningsdannelse omkring velfærd. Vi har således både identificeret de generelle tendenser og mønstre i befolkningens holdninger og undersøgt de underliggende forståelser, der former disse holdninger. Dette har givet os mulighed for at bidrage med nye indsigter om, hvordan borgere oplever og fortolker velfærd i deres hverdagsliv.

På baggrund af vores studie kan vi konkludere, at velfærd er et komplekst og multidimensionelt element i vores samfund, der kan forstås forskelligt afhængigt af, hvordan det betragtes, eller hvordan der spørges. Ikke overraskende, men alligevel en pointe, der måske ofte bliver glemt i strømmen af spørgeskemaundersøgelser,

der tegner et billede af et kriseramte velfærdssamfund. Nok kan kriseterminologien være vigtig for velfærdssamfundets udvikling, men vi må ikke glemme, at sådanne holdningsundersøgelser kun fortæller én form for sandhed, som vi jo således også demonstrerer gennem kombinationen af metoder i vores undersøgelsesdesign. Omvendt er de kvalitative undersøgelser præget af andre vanskeligheder, hvor den maksimale variationsstrategi i vores studie kun delvist opvejer, at de relativt få deltagere naturligvis påvirker generaliserbarheden. Netop derfor er det interessant at se på, hvad der opstår ud af metodekombinationen. Særligt markant fremstår velfærds grundlæggende positive betydning, som virker til at fungere som en mere stabil struktur i borgeres forståelse af velfærd. Ud fra et sådant perspektiv, kan vi ikke sige, at velfærdssamfundet er i krise. Men det er dog interessant, at vi hos to af deltagerne i de kvalitative undersøgelser ser, hvordan diskrepansen imellem forskellige forståelser faktisk gør det nærmest umuligt for dem at gennemføre dagliglivsundersøgelsen: Idealet svarer ikke overens med virkeligheden. Men idealet er i den grad virkeligt for dem alligevel. På den måde får vi altså nogle glimt af, hvordan de grundlæggende og mere stabile forståelser støder sammen med de mere dynamiske, oplevede forståelser. Her er der ikke tale om begrebslig forvirring, fejlagtighed eller at folk ikke mener, hvad de siger, men at velfærd er et kulturelt fænomen med mange nuancer, som vi må forstå ud fra forskellige perspektiver.

Samtidigt er en vigtig pointe fra studiet, at det netop er de oplevede forståelser, der er nemmest at forholde sig til, hvorimod den grundlæggende betydning er svær at sætte ord på. Den er implicit, skjult og glemt. Og det er nærmest overraskende for nogle af deltagerne i studiet at blive opmærksom på dette. Måske er det netop overraskende fordi krisenarrativerne dominerer medierne og den offentlige diskurs i tråd med Mäkeläs⁶¹ undersøgelse, der viser af mediernes strukturer fremhæver disruptive individuelle oplevelser, som udfordrer og destabiliserer velfærdsstaten som samfundsmodel. Og måske ville det således være gavnligt at understøtte flere offentlige samtaler, der tager udgangspunkt i de mere stabile og grundlæggende forståelser af velfærd. Særligt i et land som Danmark, hvor der netop er tradition for, at den offentlige debat er ”udpræget pragmatisk og sjældent principiel”⁶² og primært fokuserer på, hvordan den sociale kontrakt mellem stat og borger udfolder sig, som nyere medieforskning illustrerer.⁶³

Nok viser vores studie altså en pessimistisk oplevelse af velfærdsudviklingen i nær for- og fremtid, der måske dog skal ses i lyset af generelle udviklingstendenser i verden,⁶⁴ mediemæssig påvirkning⁶⁵ og velfærdsbegrebets indbyggede utopiske

61 Mäkeläs 2023.

62 Larsen og Andersen 2015, s. 9.

63 Hellman 2021.

64 Olsen 2023.

65 Hellman 2021; Mäkelä 2023.

karakter og evige stræben efter mere og bedre velfærd.⁶⁶ Men også nærmest en form for optimisme i forhold til den implicitte, positive og næsten skjulte eller ligefrem glemte betydning af velfærd for borgere i Danmark, der godt nok forventer det værste, men håber på det bedste. Som Edling har påpeget: "...inhabitants of the Nordic countries often identify their own societies as welfare states, and they do it with much pride but not without reservations."⁶⁷

Litteraturliste

- Andersen, Jørgen G. 2015: "Universalisme eller målretning? Ambivalente holdninger – og praktiske operationaliseringer af universalisme". Christian Albrekt Larsen og Jørgen Goul Andersen (red.): *Den universelle velfærdsstat*. Frydenlund.
- Bruun, Maja et al. 2015: "Indledende perspektiver: Forandringsstaten og selvstændighedssamfundet". *Tidsskriftet Antropologi* 2015: 72, s. 11-37. DOI: 10.7146/ta.v0i72.104548.
- Byrkjeflot, Haldor et al. 2022: *The Making and Circulation of Nordic Models, Ideas and Images*. Routledge. DOI: 10.4324/9781003156925.
- Dencker-Larsen, Sofie og Lundberg, Kjetil G. 2016: "Depicted welfare-recipient stereotypes in Norway and Denmark: A photo-elicitation study". *Nordic Journal of Social Research* 7:1, s.1-15. DOI: 10.7577/njsr.2098.
- Edling, Nils 2019: "Introduction". Nils Edling (red.): *The Changing Meanings of the Welfare State: Histories of a Key Concept in the Nordic Countries*. Berghahn Books. DOI: 10.1515/9781789201253-003.
- Epp, Derek A. og Jennings, Jay T. 2020: "Inequality, media frames, and public support for welfare". *Public Opinion Quarterly* 84:3, s. 629-653. DOI: 10.1093/poq/nfaa043.
- Flick, Uwe 2000: "Episodic interviewing". Martin Bauer og George Gaskell (red.): *Qualitative researching with text, image and sound*. SAGE Publications. DOI: 10.4135/9781849209731.n5.
- Flick, Uwe 2009: *An Introduction to Qualitative Research*. SAGE Publications.
- Frederiksen, Morten 2015: "Fællesskab, retfærdighed og effektivitet: universalismens normative grundlag". Christian A. Larsen og Jørgen G. Andersen (red.): *Den universelle velfærdsstat*. Frydenlund.
- Greene, Jennifer et al. 1989: "Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs". *Educational Evaluation and Policy Analysis* 1989: 11(3), s. 255-274. DOI: 10.2307/1163620.

66 Bruun et al. 2015.

67 Edling 2019, s. 6.

- Greve, Bent 2024: "Once again: Are welfare states in crisis?". *Social Policy and Administration* 2024: 58 (2), s. 211-214. DOI: 10.1111/spol.13005.
- Greve, Bent 2008: "What is Welfare?". *Central European Journal of Public Policy* 2008: 2 (1), s. 50-72.
- Haapala, Pertti et al. 2023 (red): *Experiencing Society and the Lived Welfare State*. Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-031-21663-3_1.
- Hammersley, Martyn 2008: "Troubles with triangulation". Manfred Max Bergman (red.): *Advances in Mixed Methods Research*. SAGE Publications, s. 22-36. DOI: 10.4135/9780857024329.d4.
- Hansen, Agnete Meldgaard et al. 2023: "Krise i velfærdsstaten – Hvordan holder vi på de velfærdsprofessionelle?". *Tidsskrift for Arbejdsliv* 2023: 25 (1), s. 5-8.
- Harper, Douglas 2002: "Talking about pictures: A case for photo elicitation". *Visual Studies* 2002: 17 (1), s. 13-26. DOI: 10.1080/14725860220137345.
- Hedegaard, Troels F. 2014: "Stereotypes and welfare attitudes: a panel survey of how 'poor Carina' and 'lazy Robert' affected attitudes towards social assistance in Denmark". *Nordic Journal of Social Research* 2014: 5 (1), s. 139-160. DOI: 10.7577/njsr.207.
- Hellman, Matilda 2021: "How is the Nordic welfare state doing? Contemporary public constructs on challenges and achievements". *Nordic Welfare Research* 2021: 6 (3), s. 160-179. DOI: 10.18261/issn.2464-4161-2021-03-04.
- Ingvorsen, Emil et al. 2024: "Trods milliardindsprøjtninger og storstilet redningsplan: Nu tegner 'usædvanlig' måling et dystert billede". *DR Nyheder* 09/07/24: <https://www.dr.dk/nyheder/penge/trods-milliardindsproejtninger-og-storstilet-redningsplan-nu-tegner-usaedvanlig> (besøgt 24/09/24).
- Kokko, Heikki og Harjula, Minna 2023: "Social History of Experiences: A Theoretical-Methodological Approach". Pertti Haapala et al. (red.): *Experiencing Society and the Lived Welfare State*. Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-031-21663-3_2.
- Kongshøj, Kristian 2015: "Den nordiske velfærdsmodel: veje til og fra universalisme i Danmark, Finland, Norge og Sverige". Christian A. Larsen og Jørgen G. Andersen (red.): *Den universelle velfærdsstat*. Frydenlund.
- Larsen, Christian A., og Andersen, Jørgen G. (red.) 2015: *Den universelle velfærdsstat*. Frydenlund.
- Lubbers et al. 2018: "Migrants' support for welfare state spending in Denmark, Germany, and the Netherlands". *Social Policy & Administration* 52:4, s. 895-913.
- Mencke, Mathias S. 2020: "Socialekspert: Velfærdsstaten, som vi kender den, er død". *Kristeligt Dagblad* 16/02/20: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/socialekspert-velfaerdsstaten-som-vi-kender-den-er-doed> (besøgt 24/09/24).
- Mäkelä, Maria 2023: "The Challenges of Narrating the Welfare State in the Age of Social Media: A Narrative-Theoretical Approach". Pertti Haapala et al.

- (red.): *Experiencing Society and the Lived Welfare State*. Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-031-21663-3_3.
- Olesen, Emilie 2023: "Forældre og lærere i undersøgelse: Elevernes tone er blevet hårdere". *Folkeskolen* 18/08/23: <https://www.folkeskolen.dk/mobning-social-medier-trivsel/foraeldre-og-laerere-i-undersogelse-elevernes-tone-er-blevet-hardere/4726311> (besøgt 24/09/24).
- Olrik, Mads og Sabah, Mahamad-Bakher 2023: "Regeringen siger, at reformer er nødvendige for at redde velfærdssamfundet. Hvad nu, hvis det ikke er rigtigt?". *Zetland* 07/02/23: <https://www.zetland.dk/historie/sOJA45mv-aeJQ9Dar-4b44f> (besøgt 24/09/24).
- Olsen, Terje 2023: "Velferdsmodell i urolige tider". *Nordic Welfare Research* 2023: 8(3), s. 175-177. DOI: 10.18261/nwr.8.3.1.
- Patton, Michael Quinn 1990: *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. SAGE Publications.
- Pedersen, Maria 2023: "Selvstyrende teams i hjemmeplejen: Nye forståelser af omsorg, borgere og omsorgsarbejdere". *Nordic Welfare Research* 2023: 8 (1), s. 7-20. DOI: 10.18261/nwr.8.1.2.
- Petersen, Jørn Henrik og Petersen, Klaus 2019: "The Concept of "Welfare State" in Danish Public and Political Debates". Nils Edling (red.): *The Changing Meanings of the Welfare State*. Berghahn Books. DOI: 10.2307/j.ctv12pnsfz.8.
- Petersen, Jørn Henrik et al. 2007: *13 værdier bag den danske velfærdsstat*. Syddansk Universitetsforlag.
- Rasmussen, Leonora Lottrup 2023: "Voices of the Poor: Negotiations of Social Rights in Denmark, 1849-1891". Pertti Haapala et al. (red.): *Experiencing Society and the Lived Welfare State*. Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-031-21663-3_7
- Samzelius, Tove 2023: "'It's like they are doing injustice': A Single-Mother Perspective on Family Homelessness in Sweden". *Nordic Welfare Research* 2023: 8 (2), s. 115-126. DOI: 10.18261/nwr.8.2.4
- Sköld, Johanna og Markkola, Pirjo 2020: "History of Child Welfare: A Present Political Concern". *Scandinavian Journal of History* 2020: 45 (2), s. 143-158. DOI: 10.1080/03468755.2020.1764383.
- Sundberg, Trude 2014: "Attitudes to the welfare state: A systematic review approach to the example of ethnically diverse welfare states". *Sociological Research Online* 19:1, s. 202-213. DOI: 10.5153/sro.3.
- Svallfors, Stefan 2012: "Welfare States and Welfare Attitudes". Stefan Svallfors (red.): *Contested Welfare States: Welfare Attitudes in Europe and Beyond*. Stanford University Press.
- Strauss, Anselm og Corbin, Juliet 1990: *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. SAGE Publications.
- Strube, Gerhard 1989: "Episodic Wissen". *Arbeitspapiere der GMD* 1989: 385, s. 10-26.

- Tulving, Endel 1972: "Episodic and semantic memory". Endel Tulving and Wayne Donaldson (red): *Organization of Memory*. Academic Press.
- Vallgård, Karen 2021: "Ugly Intimacies and State Power: Separation Processes in Late Nineteenth Century Denmark". *Gender & History* 2021: 33(1), s. 111-128. DOI: 10.1111/1468-0424.12449.
- van Oorschot et al. 2022: "Recent advances in understanding welfare attitudes in Europe". I Kenneth Nelson et al. (red.): *Social policy in changing European societies: Research agendas for the 21st century*. Edward Elgar Publishing. DOI: 10.4337/9781802201710.00021
- Wright, Kevin 2006: "Researching Internet-Based Populations: Advantages and Disadvantages of Online Survey Research, Online Questionnaire Authoring Software Packages, and Web Survey Services". *Journal of Computer-Mediated Communication* 2006: 10 (3). DOI: 10.1111/j.1083-6101.2005.tb00259.x.

Summary

What does welfare mean? A study of citizens' understanding of welfare

Under pressure, in crisis or even dead. This is how the welfare society is often described in public discourse. As something we are losing or that may have already lost its importance in Denmark. But what do the people say? How do citizens in Denmark understand welfare? This article investigates these questions, presenting a study of the meaning of welfare from a citizen perspective. Methodologically, the study combines three inquiries designed to activate different horizons of understanding: an attitude survey, an interview inquiry and a daily life inquiry. This allows us to explore and analyse nuances of understanding, clearly demonstrating that a crisis terminology cannot stand alone. Consequently, the article encourages reflection on what we focus on in studies of welfare and in the public welfare debate.